

A jéggyártás múltjából

A háztartásokban, élelmiszerüzemekben és boltokban, egészségügyi intézményekben tartósításra régen használtak jeget. A jég kezdetben a természet ajándéka volt (most is az), de a technika fejlődésével megkezdődött a mesterséges jéggyártás. Gyermekkoromat falun (Mersevátón) töltöttem és még ma is emlékszem, hogy télen a kisbíró végigdobolta az utcákat, hogy minden háztól egy ember menjen „gyeget vágni”. Az akkori rendelkezések szerint minden faluban, városban „gyégvermet”, jégpincét kellett létesíteni és azt télen jéggel feltölteni.

Szombathelyen még ma is van Jégpince út és annak domboldalában a Jégpince, egy barlangszerű üreg, amely már régen használaton kívül van. A város 1915-ben jéggyárat létesített. Az az évi Közigazgatási Közlöny (XXVII. szám 5. o.) méltatja az eseményt: „...örömmüknek adunk kifejezést, hogy Magyarországon egy községi üzem megkezdte működését és ez – a szombathelyi – a háború dacára is idejére elkészült.” A polgármester közli, hogy a városi jéggyár július 1-jén megkezdte működését és ugyanakkor a jég eladását és házhoz szállítását is.

Amikor 1924-ben Szombathelyre kerültem mint középiskolás diák, már nem a kisbíró dobolt a jégvágásról, hanem jegeskocsival vitték ki a megrendelőkhöz a jeget. A gyár megbízottja „a ház elé való érkezését a ház udvarán kürttel jelzi”, mert a jeget a lakásba nem vitték be. De ilyenkor az utcákon is végighangzott a jelzés, hogy „itt a jeges, a jeges”. Ma már mindez a múlté, nincs szükség jéggyártásra, a jég szekrényből akkor vesszük ki a jeget, amikor akarjuk és a falvakban is megszűnt a jégverem.

Ezután a jégnek szinte ingyenes előállításáról szólok. A természet és az emberi találékonyság példáját láttam 1939–1940 telén Csonán. Fagy, víz és fakeretek kellett hozzá. Nem azt állítom, hogy máshol nem lehetett ilyen, de én itt láttam és itt fényképeztem.

A sörlerakat épülete mellett sűrű favázás, keretes állványokat készítettek és ezek fölé „Segner” kereket szereltek egy cső végére. A kútvizet az állványoknál magasabb tartályba nyomatták fel és onnan csövön a kerékhez vezették, amely a víz nyomására megindult és végigszórta, permetezte az állványokat és ezeken a víz jégcsapokká fagyott. Az 1. kép a gyártás első napjaiban mutatja a kereteket. Láthatjuk, hogy az alsó részen (földszint) még jóval kevesebb a jég. A 2. képen már az alsó részen és a létrán is jól látható a jég „hízása”.

A jéggyártás mennyisége, gyorsasága a hőmérséklettől függött. A folyamatos gyártáshoz állandó fagy kellett. Emlékezetem szerint kedvező időben 6–7 nap alatt készült el egy széria. Az is előfordult, hogy a meleg hatására a jég csöpögni kezdett.

Így jutottak tiszta jéghez helyben, a csornai sörlerakatnál, 50 évvel ezelőtt.

Kovács Jenő